

Mikkelin seudun kuntien synty

Paikallinen itsehallinto on suomalainen perinne, jonka juuret juontavat historiallisen ajan alkuun. Asukkaiden muodostaman paikallishallinnon perusyksikköjä olivat seurakunnat vuoteen 1865, jolloin ensimmäinen kunnallislaki siirsi maallisen hallinnon uusien hallinnollisten yksiköiden, kuntien, tehtäväksi. Sitä ennen yhteisön asioista päätti kirkkoherran johdolla pidetty pitäjänkokous. Kaupungeilla oli oma itsehallintonsa.

Savon ensimmäinen seurakunta oli Pähkinäsaaren rauhan asiakirjassa 1323 mainittu Savilahti. Vuonna 1442 siitä erotettiin Juva, johon kuului tuolloin myöhempi Kuopion lääni sekä Pieksämäen ja Savonlinnan seudut. Savilahden nimi muuttui 1600-luvun kuluessa Mikkeliksi. Ensimmäinen maininta on vuodelta 1604.

1600-luvun alkupuolella Mikkelin pitäjään kuuluivat myöhemmistä kunnista Anttola, Ristiina ja Hirvensalmi. Ristiinasta muodostettiin itsenäinen pitäjä vuonna 1649 ja Hirvensalmesta kappeliseurakunta 1650-luvulla. Itsenäinen seurakunta ja kunta Hirvensalmesta tuli kunnallislain säätämisen jälkeen vuonna 1867. Myös Anttolasta oli yritetty muodostaa omaa kappeliseurakuntaa 1600-luvulla, mutta kuningas Kaarle XI:n mukaan *"mikäli kaikki vaatisivat, että kirkkomatka ei saanut olla peninkulmaa pidempi, talonpoikien koko omaisuus kuluisi kirkkojen rakentamiseen ja pappien ylläpitoon"*. Niinpä Anttolan kunta sai odottaa itsenäisyyttä vuoteen 1872.

Haukivuori oli 1500-luvun loppupuoliskolla seudun vauraimpia, ja niinpä Pieksämäen seurakuntaa perustettaessa pitäjän keskusta kaavailtiin sinne. Toisin kuitenkin kävi, ja itsenäinen kunta Haukivuoresta tuli vuonna 1873.

Mikkelin kaupunki perustettiin vuonna 1838. Taustalla oli Suomen sota, Suomen itsehallinnollisen suuriruhtinaskunnan muodostaminen ja liittäminen Venäjän keisarikuntaan (1809), sekä sitä seurannut Vanhan Suomen liittäminen (1812) puolestaan suuriruhtinaskuntaan. Läänijako tuli epätarkoituksenmukaiseksi, jonka seurauksena perustettiin vuonna 1831 Mikkelin lääni. Sen hallintokeskus, maaherran residenssi, sijoitettiin Mikkelin pitäjän kirkonkylään, johon perustettiin myös Mikkelin kaupunki. Kaupungin tarkoitus oli edistää takapajuiseksi katsotun alueen elinkeinoja.

Seurakuntien, pitäjien ja kuntien muodostaminen liittyi väestönkasvuun ja liikkumiseen. Kun asutus laajeni ja tiivistyi, tuli järkeväksi perustaa uusi seurakunta. Kirkossakäynti oli tärkeä asia, ja pitäjät pyrittiin muodostamaan siten, että niiden keskustaan, "kirkolle", olisi mahdollisimman helppo tai lyhyt matka kulkea pitäjän eri osista. Maallisten hallintoasioiden määrä alkoi kasvaa 1800-luvulla ja kirkon sisällä hengelliseen työhön ryhdyttiin kiinnittämään entistä enemmän huomiota. Väkiluku kasvoi edelleen merkittävästi. Tästä seurasi suuri uusien kuntien muodostamisalta koko maassa. Mikkelin seudulla Anttolan ja Haukivuoren perustaminen liittyi tähän vaiheeseen.

1870-luvulla muodostunut kuntarakenne oli voimassa Mikkelin seudulla lähes 130 vuotta. Mikkelin kaupunki ja maalaiskunta muodostivat vuoden 2001 alusta lähtien uuden Mikkelin kaupungin, johon Haukivuori liittyi vuonna 2007.

Lähteet

Kuujo, Erkki, Entisajan Mikkelä. Mikkelin kaupungin vaihteita 1838–1917. Jyväskylä 1989. Mönkkönen, Toivo, Hirvensalmen historia I. Mikkelä 1968.

Wirilander, Hannele, Mikkelin pitäjän historia. Mikkeli 1982.

Wirilander, Hannele, Ristiinan historia vuoteen 1865. Jyväskylä? 1989.

Pia Puntanen

Julkaistu [Kulttuuriperintöblogissa](#) 20.9.2011